

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสาระสำคัญ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินอย่างมาก จากเดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม การทำการประมง และเขตที่อยู่อาศัยชานเมืองของกรุงเทพมหานคร การขยายตัวของกรุงเทพมหานครทั้งทางด้านกายภาพและทางเศรษฐกิจในอดีต มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินของพื้นที่ชานเมืองโดยรอบ ทำให้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัยและอุตสาหกรรม จนทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีความเจริญด้านอุตสาหกรรมสูงสุดในประเทศและทำรายได้ให้รัฐสูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร โดยในปี พ.ศ. 2534 จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 3,274 โรง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2527 จำนวน 1,307 โรง หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 9.49 ต่อปี มีจำนวนเงินทุนในภาคอุตสาหกรรม 124,436.75 ล้านบาท และมีการจ้างงานรวมทั้งสิ้น 294,395 คน โดยอำเภอเมืองเป็นอำเภอที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด คือมีจำนวน 1,149 โรง มีการจ้างงานจำนวน 92,230 คน และในปี พ.ศ. 2537 จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 4,067 โรง มีการจ้างงานเพิ่มเป็น 311,491 คน มีอัตราเพิ่มของการจ้างงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - 2537 คิดเป็นร้อยละ 14.47 ต่อปี

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทางด้านอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องของการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรม แต่การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในอดีตไม่เป็นระเบียบขาดการควบคุมทางด้านที่ตั้งและการกำจัดของเสีย มีโรงงานจำนวนมากกระจายตัวเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม และปะปนกับที่อยู่อาศัยเดิม และมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มขึ้นอย่างมากตามแนวถนนสุขุมวิท ถนนสุขสวัสดิ์ ถนนบางนา-ตราด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งถนนเทพารักษ์

ซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภทตั้งอยู่ เช่น อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม สิ่งทอ การแปรรูปไม้ เคมีและเคมีภัณฑ์ โลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ เป็นต้น

จากข้อมูลสถิติจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดและแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ ซึ่งมีจำนวน 1,697 โรงงาน ในปี 2537 นั้น เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลสำโรงเหนือ จำนวน 610 โรง คิดเป็นร้อยละ 35.95 ของโรงงานที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองทั้งหมด ที่เหลือกระจายตัวอยู่ในเขตตำบลต่าง ๆ ได้แก่ ตำบลบางปูใหม่จำนวน 372 โรงงาน ตำบลท้ายบ้าน 359 โรงงาน ตำบลปากน้ำ 147 โรงงาน ตำบลบางเมือง 85 โรงงาน ตำบลแพรกษา 69 โรงงาน ตำบลบางโปรง 23 โรงงาน และตำบลบางปูกับตำบลบางด้วน ตำบลละ 16 โรงงาน

สำหรับการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตตำบลสำโรงเหนือ ส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่ 2 ฟากถนนสายหลัก 2 สายคือ ถนนสุขุมวิท และถนนเทพารักษ์ โดยในถนนเทพารักษ์มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ กระจายตัวตลอด 2 ฟากถนน ตั้งแต่ช่วงต้นถนนที่ติดกับถนนสุขุมวิท ไปจนเข้าเขตอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ ประเภทโรงงานอุตสาหกรรมบนถนนเทพารักษ์ มีหลายประเภท ตั้งแต่โรงงานขนมปังกรอบ ของเล่นเด็ก ผลิตดอกไม้พลาสติก พิมพ์ผ้า-ย้อมผ้า เครื่องไฟฟ้า สิ่งทอ อะไหล่รถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาหารสัตว์ จนถึงอุตสาหกรรมห้องเย็น

จำนวนโรงงาน ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนเทพารักษ์มีจำนวนทั้งสิ้น 201 โรง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจำนวน 109 โรง มีการจ้างงานมากกว่า 20,000 คน นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านจัดสรรตั้งอยู่ 63 โครงการ อยู่ในเขตอำเภอเมือง 42 โครงการ การที่มีโรงงานอุตสาหกรรมและหมู่บ้านจัดสรรตั้งหนาแน่นในบริเวณถนนเส้นเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การจราจรติดขัด สิ่งแวดล้อมและมลภาวะเป็นพิษ ตลอดจนปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมและชุมชนแออัด

โรงงานอุตสาหกรรมบนถนนเทพารักษ์ในเขตอำเภอเมือง ในพื้นที่ศึกษาที่มีจำนวนคนงานตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 24 โรงงาน แต่ในปี 2537 คงเหลือ 20 โรงงาน

โดยมีการจ้างงานของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 14,092 คน ในปี 2534 และเพิ่มขึ้นเป็น 21,172 ในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นจำนวน 7,178 คน ในจำนวนคนงานทั้งหมด เป็นคนงานชายจำนวน 4,016 คิดเป็นร้อยละ 18.97 ของคนงานทั้งหมด เป็นคนงานหญิงจำนวน 17,156 คน คิดเป็นร้อยละ 80.03 ของคนงานทั้งหมด โรงงานที่มีการจ้างงานมากที่สุด คือ โรงงาน บริษัทที่เกทประเทศไทย จำกัด มีการจ้างงานในปี 2534 จำนวน 7,305 คน เพิ่มขึ้นเป็น 12,975 คน ในปี 2537 เพิ่มขึ้นถึง 5,670 คน โรงงานที่มีการจ้างงานรองลงมา คือ บริษัทสุรพลซีฟู๊ดส์ จำกัด มีการจ้างงานในปี 2537 จำนวน 1,724 คน จากการที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่นบริเวณถนนเทพารักษ์ และมีคนงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาที่อยู่อาศัยของผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ถนนเทพารักษ์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่อยู่อาศัยว่าเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะ รูปแบบ การเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่อยู่อาศัยของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม บริเวณถนนเทพารักษ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทำเลที่ตั้งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน ของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม บริเวณถนนเทพารักษ์
3. เพื่อศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม บริเวณถนนเทพารักษ์
4. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมต่อความต้องการของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตการศึกษาพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่บริเวณถนนเทพารักษ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ที่ตั้งอยู่ตามแนวถนนเทพารักษ์ ด้านเหนือจรดคลองสำโรง ด้านใต้ห่างจากถนนเทพารักษ์ 1 กิโลเมตร ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยยึดเขตการปกครองของการปกครองกระทรวงมหาดไทย

2. ขอบเขตการศึกษาด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนเทพารักษ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

3. ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา

3.1 ศึกษาลักษณะทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ศึกษา ทางด้านกายภาพ ประชากร และการใช้ที่ดิน เพื่ออุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานภาคอุตสาหกรรม

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลและลักษณะความต้องการที่อยู่อาศัย ของผู้ใช้แรงงานงานในภาคอุตสาหกรรม

3.3 สรุปข้อมูล ปัญหา และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัย ในภาคอุตสาหกรรม บริเวณถนนเทพารักษ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย และอุตสาหกรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เพื่อสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

2. ศึกษาข้อมูลขั้นปฐมภูมิจากการสังเกต บันทึก สัมภาษณ์และสอบถามข้อเท็จจริง โดยการสำรวจภาคสนามและจากภาพถ่ายทางอากาศ

3. รวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม บริเวณถนนเทพารักษ์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 321 คน จากประชากรในพื้นที่ศึกษา 21,172 คน

4. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งของภาครัฐและเอกชนตลอดจนข้อมูลจากท้องถิ่น ในระดับจังหวัด อำเภอและชุมชน

5. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง จากตัวแปรต่าง ๆ ตามหลักวิชาการทางสถิติ และเคทหาร

6. เสนอผลการศึกษาในรูปแบบของการบรรยาย ตาราง แผนภูมิ แผนที่และรูปถ่าย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนแนวโน้มของอุปสงค์และอุปทานของที่อยู่อาศัยของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
2. ได้ทราบถึงลักษณะความต้องการที่อยู่อาศัยของพนักงานที่ทำงานภาคอุตสาหกรรม ในเขตพื้นที่ศึกษา
3. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างทำเลที่ตั้งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงานของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม บริเวณถนนเทพารักษ์
4. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับความต้องการ ของพนักงานที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรม

คำจำกัดความ

ผู้ใช้งาน หมายถึง ผู้ที่ทำงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป เป็นพนักงานที่ทำงานประจำและพนักงานรายวัน

ข้อจำกัดในการศึกษา

ข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากหน่วยราชการ ซึ่งบางส่วนไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมีการจัดเก็บที่ไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะข้อมูลในอดีต จึงอาจทำให้มีความคลาดเคลื่อนในข้อมูลได้

ข้อตกลงในการศึกษา

ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้งานในภาคอุตสาหกรรมในการศึกษานี้ ได้แก่ ที่อยู่อาศัยที่อยู่นอกโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยที่โรงงานจัดให้ในบริเวณโรงงาน เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จัดที่อยู่อาศัยให้คนงานพักในบริเวณโรงงาน